Україна–Республіка Казахстан: потенціал співпраці — експертний погляд з регіону

У межах проєкту «Європа та Центральна Азія: діалог без кордонів» (Europe–Central Asia: Dialogue Without Borders), який реалізується БО «Міжнародний благодійний фонд громадської дипломатії» у партнерстві з ГО «Центр геополітичних досліджень "KONSTANTA R&D Group"» за організаційної та фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження», було проведено експертне дослідження, присвячене перспективам співпраці між Україною та Республікою Казахстан.

Дослідження реалізоване в період лютого–березня 2026 року та охопило 21 респондента з Республіки Казахстан. В опитуванні взяли участь представники академічної спільноти, аналітичних центрів, економісти, а також представники бізнесу та експертного середовища.

До участі були залучені висококваліфіковані фахівці з практичним досвідом у сфері міжнародного співробітництва, економіки, логістики, інвестицій та регіональних досліджень. Саме це дозволяє розглядати результати дослідження як глибокий і репрезентативний зріз експертного бачення зсередини регіону щодо ролі України, потенціалу двосторонньої взаємодії та перспектив розвитку співпраці у найближчі 10 років.

Отримані результати відображають не лише оцінки, але й стратегічне бачення — як Україна може посилити свою присутність у Центральній Азії, які можливості відкриває співпраця з Республікою Казахстан та які фактори визначатимуть цю взаємодію у довгостроковій перспективі.

Технічний опис

У дослідженні взяли участь 21 респондент. За гендерною структурою вибірки, 61,9% опитаних становлять чоловіки, тоді як 38,1% — жінки.

У віковій структурі респондентів найбільшу частку становлять особи віком 31–45 років — 47,6%. Респонденти віком до 30 років складають 33,3% вибірки. Частка учасників віком 46–55 років становить 14,3%, тоді як категорія 56–60 років представлена 4,8%. Респондентів віком старше 60 років у вибірці не зафіксовано.

У структурі респондентів за сферою діяльності найбільшу частку становлять представники освіти та науки — 38,1%. Значна частина опитаних працює у сфері політології та міжнародних відносин — 28,6%, а також в економіці та бізнесі — 23,8%.

Менш представленими є респонденти зі сфери медіа та журналістики, а також категорія «інше» — по 4,8% відповідно. Представників державного сектору та громадського сектору (НКО) у вибірці не зафіксовано.

Аналітичний блок

Оцінюючи відповідність поточного рівня двосторонньої торгівлі між Україною та Республікою Казахстан її потенціалу (за шкалою від 1 до 10, де 10 відповідає 100%), респонденти передусім схиляються до критичної оцінки.

- Найбільш поширеною є позиція про низький рівень реалізації потенціалу (оцінки 1–4, тобто до 40%) — так вважають 47,6% опитаних.
- Значна частина респондентів також оцінює ситуацію як середню (оцінки 5–7, що відповідає приблизно 50–70%) — 38,1%.
- Водночас лише 14,3% опитаних вважають, що рівень двосторонньої торгівлі наближається до високого (оцінки 8–10, тобто 80–100% реалізації потенціалу).

Таким чином, у сприйнятті експертів домінує уявлення про суттєву нереалізованість торговельно-економічного потенціалу між Україною та Казахстаном.

Респондентам було запропоновано оцінити перспективність співпраці України та Республіки Казахстан у ключових секторах економіки за шкалою від 1 до 10, де 10 означає максимально високий рівень пріоритетності, а 1 — відсутність пріоритету для розвитку співробітництва.

Отримані відповіді дозволяють чітко розділити всі сектори на дві групи — найбільш та найменш пріоритетні для розвитку двостороннього співробітництва.

До групи найбільш пріоритетних напрямів (оцінки 6–10) респонденти віднесли машинобудування і промисловість, IT та цифрові технології, транспорт і логістику, фінансовий сектор і банківські послуги, а також агропромисловий комплекс. Саме ці сектори сприймаються як основа практичної економічної взаємодії, що може забезпечити швидкий результат, масштабування співпраці та формування довгострокових економічних зв'язків.

Натомість до менш пріоритетних напрямів (оцінки 1–5) експерти віднесли освіту і науку, енергетику (традиційну та «зелену»), культуру і креативні індустрії, охорону здоров'я та фармацевтику, а також безпекове й оборонне співробітництво. Ці сфери розглядаються як другорядні або такі, що потребують більш складних інституційних умов і тривалішого часу для досягнення практичних результатів.

Загалом результати демонструють, що пріоритети співпраці між Україною та Республікою Казахстан формуються навколо індустріальних, технологічних і логістичних напрямів, тоді як гуманітарні, соціальні та безпекові сфери залишаються на периферії експертного бачення.

У межах дослідження респондентам було запропоновано визначити найбільш вагомі ризики при розширенні економічного взаємодії.

- За результатами опитування, найбільш вагомими експерти вважають політичні ризики — їх обрали 57,1% респондентів.
- Друге місце посідають логістичні ризики — 33,3%.
- Фінансові та правові ризики є значно менш поширеними у відповідях — по 4,8% відповідно.

Ключові конкурентні переваги України для Республіки Казахстан у контексті економічного співробітництва.

Аналіз відповідей експертів демонструє достатньо високий рівень узгодженості у сприйнятті ключових конкурентних переваг України, хоча акценти варіюються залежно від професійного досвіду респондентів. У цілому Україна розглядається як багатопрофільний партнер, здатний запропонувати як традиційні, так і нові напрями співпраці.

Передусім, значна частина відповідей фокусується на агропромисловому потенціалі України. Експерти відзначають її досвід у виробництві та переробці сільськогосподарської продукції, розвитку агротехнологій, виробництві добрив і сільськогосподарської техніки. У цьому контексті Україна сприймається як партнер, що може сприяти підвищенню ефективності аграрного сектору Казахстану та розвитку доданої вартості.

Другим важливим блоком є індустріальний та інженерний потенціал. У відповідях регулярно згадуються машинобудування, металургія та виробництво промислового обладнання як сфери, у яких Україна зберігає компетенції та може виступати учасником виробничої кооперації. Це формує підґрунтя для практичних проєктів у сфері промисловості.

Окремий акцент зроблено на людському капіталі та розвитку IT-сектору. Україна сприймається як країна з сильною інженерною школою та розвиненою цифровою екосистемою, що відкриває можливості для співпраці у сферах цифровізації, розробки програмного забезпечення та інноваційних рішень.

Водночас стратегічно найбільш значущою перевагою у відповідях експертів виступає інтеграція України до європейського економічного простору. Наявність досвіду адаптації до стандартів ЄС розглядається як ключовий фактор, що дозволяє Україні виконувати роль своєрідного «мосту» для виходу Казахстану на європейські ринки.

Поряд із цим у частині відповідей простежується більш прагматичне бачення України як джерела ресурсів або транзитного елементу у ширших логістичних ланцюгах. Такий підхід відображає реалістичне сприйняття економічної ролі України в регіональній конфігурації.

Загалом результати свідчать про те, що Україна сприймається експертним середовищем Казахстану як комплексний партнер, який поєднує аграрні, індустріальні та технологічні можливості, однак її ключова стратегічна цінність полягає у зв'язку з європейським ринком і потенціалі виступати платформою для ширшої економічної інтеграції.

Ключові конкурентні переваги Республіки Казахстан для України в контексті економічного співробітництва

Аналіз відповідей експертів свідчить про досить високий рівень узгодженості у сприйнятті ключових конкурентних переваг Казахстану для України, які формуються навколо трьох базових вимірів — ресурсного, логістичного та ринкового.

Передусім Казахстан розглядається як стратегічний транзитний хаб між Європою та Азією. Значна частина респондентів підкреслює його роль як ключового вузла міжнародних транспортних коридорів, що відкриває для України можливості диверсифікації торговельних маршрутів, виходу на ринки Центральної Азії, Китаю та частково Південної Азії. У цьому контексті Казахстан сприймається не лише як партнер, а як інфраструктурна платформа для ширшої регіональної інтеграції.

Другим системним блоком переваг є потужна природно-ресурсна база країни. Експерти неодноразово акцентують на наявності значних запасів нафти, газу, урану, металів та іншої сировини, що є критично важливими для промисловості та енергетики України. Такий ресурсний потенціал формує основу для взаємовигідної моделі співпраці, де Казахстан виступає постачальником ресурсів, а Україна — потенційним партнером у переробці, технологіях та доступі до європейських ринків.

Третім важливим аспектом є доступ до ринку Центральної Азії та зростаюча економіка самого Казахстану. Респонденти відзначають його роль як «точки входу» у регіон, що робить країну ключовим партнером для масштабування української присутності в Центральній Азії. Додатковими факторами привабливості називаються відносно стабільна макроекономічна ситуація, розвиток фінансової інфраструктури та досвід залучення міжнародних інвестицій.

Окремо у відповідях з'являються й нові, менш традиційні напрями, зокрема розвиток фінтеху, цифрової економіки та e-commerce, що свідчить про поступове розширення сприйняття Казахстану не лише як сировинної, а й як технологічно зростаючої економіки.

Водночас у частині відповідей простежується більш обережне або навіть скептичне ставлення до потенціалу співпраці, зокрема через ризики надмірної залежності від зовнішніх фінансових інструментів або асиметрії економічних інтересів. Однак такі позиції залишаються менш поширеними і не формують домінуючого дискурсу.

Загалом Казахстан сприймається експертним середовищем як ключовий регіональний партнер для України, який поєднує транзитні можливості, ресурсний потенціал і доступ до нових ринків, що разом створює основу для формування взаємодоповнюючої моделі економічного співробітництва.

Респондентам було запропоновано оцінити актуальність розвитку альтернативних логістичних маршрутів для Республіки Казахстан з метою розширення доступу до європейських ринків.

- За результатами опитування, переважна більшість — 71,4% — вважає цей напрям дуже актуальним.
- Ще 28,6% респондентів оцінюють його як частково актуальний.
- Варто зазначити, що жоден із опитаних не вважає це питання неактуальним.

Оцінюючи реалістичність формування стійкого сухопутного коридору між Європою та Центральною Азією за участю України у середньостроковій перспективі (3–5 років) за шкалою від 1 до 10, респонденти загалом демонструють стримано-обережний оптимізм.

- Найбільш поширеною є оцінка середнього рівня реалістичності (5–7, що відповідає приблизно 50–70%) — так вважають 71,4% опитаних.
- Водночас частина респондентів оцінює перспективу як низьку (оцінки 1–4, тобто до 40%) — 14,3%.
- Ще 14,3% респондентів вважають формування такого коридору високореалістичним (оцінки 8–10, тобто 80–100%).

Таким чином, у сприйнятті експертів домінує уявлення про помірну, але не гарантовану реалізованість цього проєкту у визначеній часовій перспективі.

Респондентам було запропоновано оцінити вплив окремих факторів на розвиток логістики між Республікою Казахстан та Україною за шкалою від 1 до 10, де 1 означає мінімальний вплив, а 10 — критично негативний вплив, що виступає суттєвим обмеженням.

Отримані відповіді дозволяють виокремити групу найбільш проблемних факторів, які сприймаються як ключові бар'єри для розвитку логістичної взаємодії. До них належать високі витрати на перевезення, включаючи витрати на паливо, тарифи, страхування та додаткові збори, обмежена пропускна здатність і недостатня диверсифікація транзитних маршрутів, а також слабка інтеграція мультимодальних рішень. Важливими обмеженнями також визначено недостатній рівень цифровізації логістичних і митних процесів та складність митних процедур, пов'язану з бюрократією та неоднорідністю вимог.

Водночас частина факторів оцінюється як менш критична для розвитку логістики. Серед них — недостатня координація між державними та приватними структурами, обмежені можливості страхування і фінансування транзитних операцій, низька передбачуваність строків доставки, а також безпекові та форс-мажорні ризики, що впливають на стабільність логістичних ланцюгів.

Таким чином, у сприйнятті експертів основні обмеження логістичного співробітництва зосереджені навколо вартості перевезень, інфраструктурних обмежень і неефективності процедур, тоді як інституційні та ризикові фактори відіграють другорядну роль.

Оцінюючи готовність Республіки Казахстан до участі у спільних логістичних проєктах з Україною, відповіді респондентів розподілилися між двома домінуючими позиціями.

- Половина опитаних (47,6%) вважає, що Казахстан загалом готовий до такої співпраці.
- Водночас така ж частка респондентів — 47,6% — дотримується більш обережної позиції, зазначаючи, що участь можлива, але лише в окремих сферах.
- Лише незначна частина опитаних — 4,8% — вважає, що Казахстан наразі не готовий до участі у подібних проєктах.

Таким чином, у сприйнятті експертів переважає помірно позитивна оцінка готовності Казахстану до логістичної співпраці з Україною, однак із суттєвим застереженням щодо її вибіркового та секторального характеру.

Відповідаючи на питання щодо можливих партнерів для реалізації спільних логістичних проєктів, експерти окреслюють доволі широку, але водночас структуровану архітектуру потенційної взаємодії, у центрі якої перебувають країни Європейського Союзу, міжнародні фінансові інститути та держави, залучені до розвитку транспортних коридорів між Європою та Азією.

Найбільш системно у відповідях представлені країни ЄС, які розглядаються як ключові інвестори, технологічні партнери та регуляторні орієнтири. Окремо згадуються Німеччина, Франція, Польща, а також ширше коло європейських держав, зацікавлених у посиленні економічної присутності в Центральній Азії. Поряд із цим у відповідях фігурують США, Велика Британія та країни Близького Сходу, які сприймаються передусім як джерела фінансування та інфраструктурних інвестицій.

Важливе місце у відповідях займають міжнародні фінансові інститути, які фактично розглядаються як базовий елемент реалізації таких проєктів. Найчастіше згадуються Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк, Світовий банк, Азійський банк розвитку та Азійський банк інфраструктурних інвестицій. Їхня роль пов'язується не лише з фінансуванням, але й із наданням експертизи, інституційної підтримки та гарантій стабільності.

Окремий блок формують країни, безпосередньо залучені до розвитку транзитних маршрутів між Європою та Азією. Передусім йдеться про Туреччину, Азербайджан і Грузію як ключові ланки транспортних коридорів, а також про Китай як важливого економічного партнера. Також згадуються держави Центральної Азії як природні учасники регіональної кооперації.

У відповідях також присутні багатосторонні формати та організації, зокрема Європейський Союз як інституційна рамка, ООН та окремі регіональні ініціативи, пов'язані з розвитком транспортної інфраструктури.

Загалом експертне бачення партнерства виходить за межі двостороннього формату і передбачає формування широкої міжнародної коаліції, у якій поєднуються фінансові ресурси, технологічні можливості та транзитний потенціал різних регіонів.

Оцінюючи можливість залучення Республіки Казахстан до процесу відновлення України, відповіді респондентів свідчать про переважно позитивне, але водночас обережне сприйняття такого сценарію.

- Найбільш поширеною є позиція «скоріше так» — її обрали 47,6% опитаних.
- Ще 23,8% респондентів вважають, що Казахстан може брати активну участь у відновленні України.
- Водночас 19% оцінюють таку можливість як потенційно можливу, але не гарантовану.
- Негативні оцінки представлені мінімально: по 4,8% респондентів обрали варіанти «скоріше ні» та «ні».

Таким чином, у сприйнятті експертів домінує помірно позитивне бачення участі Казахстану у відновленні України, однак із певним рівнем обережності та усвідомленням наявних обмежень.

Респондентам було запропоновано оцінити перспективність практичної участі Республіки Казахстан у відновленні України за окремими напрямами за шкалою від 1 до 10, де 10 означає високу практичну застосовність і реальний потенціал участі, а 1 — низький рівень такої застосовності.

Отримані відповіді демонструють чітку концентрацію пріоритетів у напрямах, пов'язаних із технологіями, інфраструктурою та промисловим забезпеченням. До найбільш перспективних експерти відносять забезпечення відновлювальних проєктів промисловим обладнанням і технікою, впровадження цифрових рішень для управління процесами відбудови, розвиток і модернізацію логістичної інфраструктури, участь у модернізації енергетичної системи, а також відновлення агровиробничих і переробних ланцюгів. Саме ці напрями сприймаються як такі, де Казахстан має найбільш прикладний потенціал участі та можливість швидкого залучення до процесів відновлення.

Водночас менш перспективними визначаються напрями, пов'язані з базовими будівельними роботами, фінансовим супроводом та освітньо-кадровими компонентами. Зокрема, нижчі оцінки отримали постачання будівельних матеріалів і участь у класичних інфраструктурних проєктах, виробництво та монтаж металоконструкцій, фінансування і страхування проєктів, а також підготовка кадрів і участь в освітніх програмах.

Таким чином, у сприйнятті експертів участь Казахстану у відновленні України розглядається насамперед через призму технологічної, інфраструктурної та індустріальної кооперації, тоді як допоміжні або довгострокові напрями мають значно нижчий рівень пріоритетності.

Оцінюючи можливі стимули для залучення бізнесу Республіки Казахстан до участі у відновленні України, відповіді респондентів демонструють чітку ієрархію мотивацій — від базових умов безпеки та передбачуваності до економічних вигод і стратегічних можливостей виходу на нові ринки.

Найбільш вагомим стимулом виступає забезпечення гарантій безпеки інвестицій та зниження ризиків. Йдеться як про страхування воєнних і політичних ризиків, так і про наявність міжнародних гарантій з боку фінансових інституцій або держав. Без формування такого базового рівня захищеності більшість бізнесу не готова розглядати практичну участь у проєктах відновлення.

Другим за значущістю фактором є прозорі та зрозумілі правила гри. Респонденти акцентують на необхідності відкритих тендерних процедур, рівного доступу до проєктів, чітких регуляторних умов і передбачуваності державної політики. Окремо підкреслюється важливість цифровізації процесів і мінімізації бюрократичних бар'єрів, що прямо впливає на довіру іноземного бізнесу.

Високий рівень пріоритетності також мають фінансові стимули та доступ до міжнародного фінансування. Зокрема, участь у програмах, підтриманих міжнародними фінансовими інституціями, державні гарантії, податкові пільги, субсидії або спеціальні умови для інвесторів розглядаються як критично важливі для зниження вартості входу в проєкти та підвищення їхньої привабливості.

Окремий блок стимулів пов'язаний зі стратегічними економічними можливостями. Йдеться насамперед про доступ до ринку Європейського Союзу, участь у великих інфраструктурних і промислових проєктах, а також можливість довгострокового закріплення на нових ринках. Для частини бізнесу важливим є також потенціал масштабування власного виробництва, формування міжнародної репутації та інтеграція у європейські ланцюги доданої вартості.

Менш, але все ж суттєво значущими виступають політичні та геоекономічні фактори — зокрема, загальна стабільність безпекової ситуації, наявність політичної підтримки з боку держави Казахстан та відсутність зовнішніх обмежень для участі у таких проєктах.

Таким чином, у сприйнятті експертів мотивація казахстанського бізнесу має комплексний характер: від базових гарантій безпеки та зрозумілих правил — до конкретних фінансових вигод і стратегічних перспектив виходу на нові ринки. Саме поєднання цих факторів здатне сформувати реальний інтерес до участі у відновленні України.

Оцінюючи доцільність укладення двосторонніх угод для регулювання міграції між Україною та Республікою Казахстан, респонденти переважно демонструють підтримку такого підходу, хоча з певними застереженнями щодо формату та глибини регулювання.

- Найбільш поширеною є позиція про необхідність укладення таких угод — її підтримують 47,6% опитаних. Це свідчить про запит на інституціоналізацію міграційних процесів, створення чітких правил та механізмів координації, що дозволили б зробити переміщення робочої сили більш прогнозованим і керованим.
- Водночас значна частина респондентів — 38,1% — вважає, що такі угоди доцільні лише частково. Такий підхід відображає більш гнучке бачення: необхідність регулювання визнається, однак із застереженням щодо надмірної зарегульованості або потреби врахування специфіки окремих секторів і категорій працівників.
- Лише 14,3% опитаних висловлюють скепсис щодо необхідності укладення двосторонніх угод, вважаючи їх недоцільними або такими, що не є пріоритетними.

Таким чином, у сприйнятті експертів домінує підтримка формалізації міграційної взаємодії між Україною та Казахстаном, проте з акцентом на збалансованість підходів і збереження достатньої гнучкості у регулюванні.

Оцінюючи можливі кроки для формування більш збалансованої та взаємовигідної міграційної політики між Україною та Республікою Казахстан, респонденти демонструють достатньо узгоджене бачення ключових напрямів, які мають інституційний і практичний характер.

Передусім йдеться про необхідність формалізації правил через двосторонні угоди, які регулюватимуть трудову мобільність, умови працевлаштування, соціальний захист і права громадян обох країн. Саме наявність чітких і передбачуваних правил розглядається як базова умова для легалізації міграційних потоків та підвищення їх економічної ефективності.

Другим ключовим елементом є спрощення адміністративних процедур. Респонденти наголошують на важливості дерегуляції, зменшення бюрократичних бар'єрів, спрощення візових і дозвільних процедур, а також впровадження цифрових рішень, зокрема принципу «єдиного вікна» для обробки міграційних даних. Це дозволяє зробити процеси швидшими, прозорішими та більш доступними як для бізнесу, так і для громадян.

Високий рівень пріоритетності також має взаємне визнання дипломів і професійних кваліфікацій. Це відкриває можливості для ефективного використання людського капіталу та зменшує втрати від «недовикористання» спеціалістів у приймаючій країні.

Окремий блок рекомендацій стосується розвитку програм тимчасової та сезонної трудової мобільності, а також освітніх і професійних обмінів. Такий підхід дозволяє поєднати економічні інтереси обох держав із довгостроковим розвитком людського капіталу та посиленням міждержавних зв'язків.

Важливим фактором також визначається забезпечення соціальних гарантій — зокрема, зарахування трудового стажу, перенесення пенсійних внесків, доступ до медичних і соціальних послуг. Паралельно підкреслюється необхідність посилення захисту прав трудових мігрантів і боротьби з нелегальною зайнятістю.

Менш структуровано, але все ж помітно в відповідях звучить фактор довіри та недискримінації, а також потреба у відкритості даних і політичній волі для реалізації таких змін.

Таким чином, у сприйнятті експертів збалансована міграційна політика базується на поєднанні інституційного регулювання, спрощення процедур, соціального захисту та створення умов для легальної і гнучкої трудової мобільності, що забезпечує вигоди як для України, так і для Казахстану.

Оцінюючи поточний рівень освітніх та академічних обмінів між Україною та Республікою Казахстан, респонденти переважно схиляються до стримано-критичної оцінки, що свідчить про обмежений рівень розвитку цієї сфери при наявності потенціалу для зростання.

Найбільш поширеною є оцінка на рівні 3 бали — її обрали 28,6% опитаних, що фактично відображає низький рівень інтенсивності академічної взаємодії. Також значна частина респондентів оцінює ситуацію в межах 4–5 балів (разом 33,3%), що відповідає радше нижньо-середньому рівню розвитку обмінів.

Водночас частка більш позитивних оцінок (7–8 балів) є обмеженою і становить 19%, що свідчить про наявність окремих успішних практик співпраці, але їх недостатню масштабність. Високі оцінки на рівні 9–10 балів практично відсутні, що додатково підкреслює недорозвиненість системної академічної взаємодії між країнами.

Таким чином, у сприйнятті експертів освітні та академічні обміни між Україною та Казахстаном перебувають на початковому або фрагментарному рівні розвитку, із суттєвим потенціалом для розширення через інституційні програми, міжуніверситетську співпрацю та спільні освітні ініціативи.

Оцінюючи формати гуманітарної взаємодії між Україною та Республікою Казахстан з точки зору їхнього довгострокового ефекту, респонденти чітко виокремлюють інституційні та знаннєво-орієнтовані формати як найбільш результативні.

Беззаперечним лідером є створення спільних освітніх та дослідницьких центрів (лабораторій, хабів) — цей варіант підтримали 90,5% опитаних. Такий результат свідчить про запит на довгострокову інституційну присутність, яка забезпечує сталість співпраці, накопичення експертизи та формування спільного інтелектуального простору.

Другу позицію займають спільні наукові та прикладні дослідження — 81%. Це підкреслює високий попит на практично орієнтовану кооперацію, яка дозволяє не лише обмінюватися знаннями, а й створювати конкретні результати, що мають прикладне значення для економіки та політики.

Високий рівень підтримки також отримали експертні та професійні мережі (think tanks, аналітичні платформи, експертні спільноти) — 57,1%. Вони розглядаються як ефективний інструмент горизонтальної взаємодії, швидкого обміну аналітикою та формування спільного порядку денного.

Менш, але все ж помітно значущими є культурні та гуманітарні платформи (42,9%), які виконують важливу функцію «м'якої сили», сприяють взаєморозумінню та формуванню позитивного сприйняття між суспільствами.

Найменш ефективним у довгостроковій перспективі респонденти вважають формат програм подвійних дипломів і спільних освітніх траєкторій — 28,6%. Це може свідчити про обмежене сприйняття їх як інструменту системного впливу або про складність реалізації таких програм у поточних умовах.

Таким чином, у сприйнятті експертів довгостроковий ефект гуманітарної співпраці досягається насамперед через створення спільних інституцій і розвиток прикладної наукової кооперації, тоді як більш «м'які» або індивідуалізовані формати відіграють допоміжну роль.

Оцінюючи бар'єри, що обмежують академічну мобільність між Україною та Республікою Казахстан, у відповідях респондентів простежується чітка логіка: ключові перешкоди напряму пов'язані з відсутністю тих самих стимулів, які могли б цю мобільність активізувати.

Передусім домінує фінансовий бар'єр. Недостатність стипендій, грантів і програм покриття витрат на навчання, проживання та дослідження суттєво обмежує можливості участі студентів і науковців у міжнародних обмінах. Без системної фінансової підтримки академічна мобільність залишається доступною лише для обмеженого кола учасників.

Другим за значущістю є інституційний бар'єр, пов'язаний із визнанням результатів навчання. Відсутність автоматичного зарахування кредитів, дипломів і наукових результатів між університетами створює додаткові адміністративні складнощі та знижує мотивацію до участі в програмах обміну.

Суттєвим обмеженням також виступає недостатній доступ до сучасної дослідницької інфраструктури та міжнародних наукових мереж. Обмежені можливості участі у спільних проєктах, доступу до лабораторій, баз даних і міжнародних грантів знижують привабливість академічної мобільності з точки зору професійного розвитку.

Окремо варто виділити бюрократичні та процедурні бар'єри — складні механізми оформлення участі в програмах, відсутність узгоджених міждержавних інструментів підтримки мобільності, а також недостатній рівень координації між освітніми інституціями.

Таким чином, академічна мобільність стримується комплексом факторів — фінансових, інституційних, інфраструктурних і процедурних. Їх подолання напряму пов'язане з розвитком системної підтримки мобільності, взаємного визнання результатів навчання та інтеграції у міжнародний науково-освітній простір.

Оцінюючи роль культурної дипломатії у політичному співробітництві між Україною та Республікою Казахстан, респонденти демонструють майже консолідовану позицію щодо її важливості.

Абсолютна більшість — 76,2% — вважає культурну дипломатію важливим елементом політичної взаємодії. Це свідчить про розуміння того, що гуманітарний вимір не є допоміжним, а виступає фундаментом для формування довіри, взаєморозуміння та стійких міждержавних відносин.

Ще 23,8% опитаних оцінюють її значення як частково важливе. Така позиція, як правило, відображає більш прагматичний підхід, де культурна дипломатія розглядається як доповнення до політичних та економічних інструментів, але не як самодостатній фактор.

Водночас відсутність відповідей «неважливо» підкреслює консенсус серед експертів щодо того, що гуманітарна складова є невід'ємною частиною сучасної міжнародної політики.

Таким чином, у сприйнятті респондентів культурна дипломатія відіграє ключову роль у зміцненні політичного співробітництва, забезпечуючи довгострокову основу для партнерства через формування спільного ціннісного та комунікаційного простору.

Оцінюючи роль діаспор у зміцненні культурних зв'язків між Україною та Республікою Казахстан, респонденти насамперед підкреслюють їхню функцію як ключового комунікаційного та зв'язуючого елементу між суспільствами.

- Найбільш вагомою роллю визначено створення сталих каналів взаємодії між експертними спільнотами, бізнесом і громадянським суспільством — цей варіант обрали 81% опитаних. Це свідчить про сприйняття діаспор як ефективної платформи для довгострокового діалогу та практичної кооперації.
- Другою за значущістю є участь у розвитку культурних ініціатив — 66,7%. Йдеться про організацію фестивалів, виставок, концертів та інших подій, які формують гуманітарний простір співпраці та підсилюють взаємне культурне розуміння.
- Високий рівень підтримки також має функція формування позитивного іміджу країни проживання через особисті та професійні контакти — 61,9%. Це підкреслює роль діаспор як носіїв «м'якої сили», які впливають на сприйняття країни через повсякденну взаємодію.
- Посередництво та неформальна дипломатія на рівні професійних і громадських спільнот отримали 52,4%, що свідчить про важливість діаспор як гнучкого інструменту комунікації поза офіційними каналами.
- Водночас підтримка освітніх і молодіжних обмінів, хоча й залишається значущою (38,1%), оцінюється як менш пріоритетний напрям у порівнянні з більш широкими комунікаційними та іміджевими функціями.

Таким чином, у сприйнятті експертів діаспори відіграють передусім роль інфраструктури взаємодії — забезпечуючи сталі зв'язки, формуючи довіру та виступаючи посередником між різними рівнями співпраці, від культурної до економічної.

Оцінюючи можливі формати запуску пілотних ініціатив між Україною та Республікою Казахстан, відповіді респондентів демонструють достатньо чітку концентрацію навколо трьох ключових напрямів — логістика, освіта/наука та прикладна економічна кооперація.

Перший і найбільш системно підтриманий напрям — це логістичні та інфраструктурні проєкти. Йдеться про створення спільних логістичних хабів, координаційних центрів або операторів у межах транзитних коридорів між Центральною Азією, Кавказом, Україною та Європейським Союзом. У практичному вимірі це може включати пілотні рішення з узгодженими тарифами, цифровим трекінгом вантажів, мультимодальними перевезеннями та тестуванням нових маршрутів, зокрема через Чорноморський і Транскаспійський напрямки.

Другий ключовий блок — освітньо-наукова співпраця. Респонденти регулярно згадують запуск спільних освітніх програм (обміни, подвійні дипломи, літні школи), а також створення дослідницьких консорціумів, лабораторій і наукових центрів. Особливий акцент робиться на прикладному характері таких ініціатив — стажуваннях, спільних дослідженнях і підготовці кадрів у сферах логістики, інженерії, агросектору та цифрових технологій.

Третій напрям — пілотні економічні та технологічні проєкти. Серед них виділяються співпраця в агропромисловому комплексі (переробка, логістика агропродукції, спільні підприємства), розвиток IT-рішень (зокрема у сфері логістики, e-commerce, AI), а також створення спільних бізнес-платформ або акселераторів для стартапів. Такі формати розглядаються як відносно швидкі у запуску та здатні продемонструвати практичний результат у короткі строки.

Додатково, але менш системно, згадуються гуманітарні та експертні формати — зокрема форуми аналітичних центрів, культурні ініціативи та міжсекторальні діалогові платформи, які можуть виконувати функцію «підготовчого середовища» для більш масштабних проєктів.

Таким чином, у сприйнятті експертів найбільш доцільними пілотними ініціативами є: (1) спільні логістичні проєкти та хаби, (2) освітньо-наукові програми і дослідницькі платформи, (3) прикладні економічні та технологічні проєкти, насамперед в агропромисловому секторі та цифровій економіці. Саме ці напрями поєднують відносну швидкість реалізації з потенціалом масштабування.

Оцінюючи реалістичні строки запуску масштабних нових форм економічного та логістичного співробітництва між Україною та Республікою Казахстан, респонденти демонструють переважно середньострокове бачення із помірно стриманим оптимізмом.

- Найбільш поширеною є оцінка у горизонті 3–5 років — її обрали 42,9% опитаних. Це свідчить про розуміння необхідності підготовчого етапу: узгодження інфраструктурних рішень, запуску пілотних проєктів, формування інституційних механізмів і залучення фінансування.
- Досить близькою за популярністю є оцінка 5–7 років — 38,1%. Така позиція відображає більш обережний підхід, з урахуванням геополітичних ризиків, безпекового контексту та складності реалізації великих транзитних і економічних проєктів.
- Водночас лише 14,3% респондентів вважають, що для повноцінного запуску може знадобитися понад 10 років, що свідчить про відносно обмежений рівень песимізму.
- Найменш поширеною є оцінка 1–2 роки — її підтримує незначна частка опитаних (близько 4,8%), що підкреслює: швидкий запуск масштабної співпраці сприймається як малоймовірний сценарій.

Таким чином, у сприйнятті експертів формування нових економічних і логістичних форматів співробітництва між Україною та Казахстаном є реалістичним у середньостроковій перспективі (3–7 років), із поступовим переходом від пілотних ініціатив до системних рішень.

Оцінюючи перспективи розвитку співробітництва між Україною та Республікою Казахстан на найближчі 5 років, респонденти переважно демонструють стримано-оптимістичне бачення з домінуванням помірних очікувань.

- Абсолютна більшість — 76,2% — оцінює перспективи як середні, тобто такі, що передбачають обмежений розвиток у окремих напрямах без різкого прориву. Це свідчить про розуміння як наявного потенціалу, так і суттєвих обмежень — передусім інфраструктурних, політичних і безпекових, які не дозволяють очікувати швидкого масштабування співпраці.
- Водночас 19% респондентів налаштовані більш оптимістично і вважають, що можливий суттєвий ріст співробітництва у ключових сферах. Така позиція, як правило, пов'язана з розвитком нових логістичних коридорів, економічною кооперацією та активізацією інституційних форматів взаємодії.
- Незначна частка опитаних (близько 4,8%) утрималась від чіткої оцінки, що може відображати невизначеність щодо зовнішніх факторів і динаміки регіонального середовища.

Варто також відзначити повну відсутність песимістичних оцінок щодо низьких перспектив, що підкреслює загальне позитивне сприйняття потенціалу співпраці.

Таким чином, у сприйнятті експертів найбільш реалістичним сценарієм є поступове, точкове посилення співробітництва між Україною та Казахстаном у найближчі 5 років, із можливістю переходу до більш масштабних форматів за сприятливих зовнішніх умов.

Оцінюючи необхідність інституціоналізації співробітництва між Україною та Республікою Казахстан, респонденти демонструють чітку підтримку формалізації взаємодії як інструменту забезпечення її сталості та ефективності.

- Більшість опитаних — 61,9% — вважає інституціоналізацію необхідною умовою для розвитку стійкого діалогу. Це свідчить про запит на створення постійно діючих механізмів співпраці — форумів, координаційних платформ, експертних рад та інших інструментів, які дозволяють перейти від разових ініціатив до системної взаємодії.
- Ще 38,1% респондентів підтримують часткову інституціоналізацію — у визначених сферах, таких як економіка, освіта чи культура. Такий підхід відображає прагматичне бачення, за якого формалізація має відбуватися вибірково — там, де вона створює найбільшу додану вартість і не перевантажує співпрацю надмірною бюрократією.

Водночас відсутність відповідей про недоцільність інституціоналізації підкреслює загальний консенсус щодо важливості цього процесу.

Таким чином, у сприйнятті експертів інституціоналізація є ключовим елементом переходу українсько-казахстанського співробітництва від фрагментарних контактів до системної, довгострокової взаємодії, із можливістю гнучкого застосування залежно від конкретних секторів.

Оцінюючи першочергові ініціативи для зміцнення співробітництва між Україною та Республікою Казахстан у короткостроковій перспективі, респонденти демонструють чітку концентрацію навколо трьох ключових напрямів: інституційний діалог, логістика та освіта/наука.

Перший пріоритет — запуск постійно діючих інституційних механізмів взаємодії. Йдеться про створення бізнес-рад, двосторонніх економічних платформ, робочих груп або регулярних форумів із чіткою дорожньою картою. Такий формат розглядається як критично необхідний для переходу від декларацій до практичної реалізації проєктів, а також для координації між державою та бізнесом.

Другий ключовий напрям — розвиток конкретних логістичних рішень. Респонденти наголошують на важливості запуску пілотних проєктів у сфері транспортних коридорів, узгодження тарифів, спрощення митних процедур і цифровізації логістики. Саме ці кроки сприймаються як найбільш швидкий спосіб досягти відчутного економічного ефекту та підвищити інтенсивність торгівлі.

Третій блок — активізація освітньо-наукового співробітництва. Передусім ідеться про запуск програм академічних обмінів, стажувань, спільних досліджень і освітніх ініціатив. Цей напрям розглядається як інвестиція у довгостроковий людський капітал і формування стійких міждержавних зв'язків.

Додатково, але дещо менш системно, згадуються ініціативи у сфері інвестицій та технологій — створення акселераторів, цифрових альянсів, спільних індустріальних або демонстраційних проєктів, які можуть виступати «пілотами» для подальшого масштабування.
Таким чином, у сприйнятті експертів першочерговими є: (1) інституціоналізація діалогу через постійні платформи взаємодії, (2) запуск конкретних логістичних і торговельних рішень, (3) розвиток освітніх і наукових обмінів. Саме ці напрями поєднують швидкість реалізації з потенціалом довгострокового ефекту.

Оцінюючи перспективну роль України в Центральній Азії у найближчі 10 років, респонденти демонструють чітке домінування економічного бачення співпраці над політичним або суто гуманітарним виміром.

- Найбільш поширеною є оцінка України як економічного і торговельного партнера зі значним потенціалом — так вважають 66,7% опитаних. Це свідчить про сприйняття України передусім як учасника регіональних економічних процесів, здатного інтегруватися у нові торговельні маршрути, логістичні ланцюги та виробничу кооперацію між Європою і Центральною Азією.
- Водночас 14,3% респондентів розглядають Україну як культурно-освітній міст між Європою та регіоном. Такий підхід підкреслює значення гуманітарного виміру, зокрема через освіту, науку та культурну дипломатію, але не як домінуючий фактор.

- Частка тих, хто оцінює роль України як обмежену, становить 9,5%, що вказує на наявність скепсису щодо можливостей активного впливу в регіоні.
- Оцінка України як провідного політичного і дипломатичного партнера залишається найменш поширеною (близько 4,8%), що свідчить про обмежене сприйняття її політичної ролі у Центральній Азії на даному етапі.
- Незначна частка респондентів утрималась від відповіді (4,8%), що відображає певну невизначеність щодо динаміки регіонального середовища.

Таким чином, у сприйнятті експертів Україна у найближчі 10 років має найбільший потенціал як економічний і торговельний партнер у Центральній Азії, тоді як політична та навіть гуманітарна роль розглядаються як другорядні або допоміжні.

Як, на думку експертів, Україна може найефективніше посилити своє стратегічне присутність у Центральній Азії в перспективі 10 років.

Аналіз відповідей показує достатньо чіткий консенсус: експерти не бачать перспективної моделі української присутності в Центральній Азії через суто політичні декларації або символічну дипломатію. Домінує прагматичний підхід, у межах якого Україна може посилити свої позиції насамперед як економічний, логістичний, технологічний та освітній партнер.

Найбільш поширеною є думка, що ключем до довгострокової присутності має стати економічна дипломатія. Йдеться про розвиток торговельно-економічних місій, участь українських компаній у логістичних та інфраструктурних проєктах, запуск спільних виробництв, а також просування України як партнера, здатного запропонувати прикладні рішення у сферах агропереробки, машинобудування, цифрової економіки та інфраструктурних сервісів. У відповідях регулярно повторюється теза, що Україна повинна заходити в регіон не через політизовану повістку, а через конкретну економічну корисність.

Другий важливий блок відповідей стосується логістики та ролі України як потенційного «вікна до Європи». Частина експертів прямо вказує, що стратегічна роль України може посилюватися через участь у формуванні нових транспортних маршрутів, розвиток портів, сухопутних коридорів і сервісів для торгівлі між Центральною Азією та ЄС. У цьому контексті Україна розглядається як ланка ширшої системи зв'язності між Європою та регіоном.

Окремо виділяється технологічний вимір. Експерти звертають увагу на сильну IT-екосистему України, її досвід у цифрових рішеннях, AI, e-commerce, fintech і розробці прикладних сервісів. Саме через технологічне партнерство, створення спільних R&D-команд, цифрових платформ, стартапів і спеціалізованих рішень для логістики та бізнесу Україна може посилити свою довгострокову присутність у Центральній Азії без надмірної політизації.

Ще один стійкий напрям — освіта, наука та гуманітарна взаємодія. У відповідях неодноразово наголошується, що довгострокова присутність формується не лише через бізнес, а й через людські зв'язки: університетські партнерства, молодіжні програми, академічні обміни, експертні мережі та культурну дипломатію. Саме ці інструменти, на думку частини респондентів, створюють «лояльну інфраструктуру довіри» на роки вперед і дозволяють закріпити Україну як зрозумілого та близького партнера.

Водночас у частині відповідей простежується ще більш прикладний і поетапний підхід: спочатку — Казахстан як ключова точка входу, далі — секторальні проєкти, а вже потім — ширше масштабування на інші країни Центральної Азії. Така логіка відображає уявлення про те, що регіональне посилення має відбуватися не одномоментно, а через нарощування практичної присутності у найбільш готових до співпраці напрямах.

Загалом у сприйнятті експертів найефективніша модель посилення української присутності в Центральній Азії — це поєднання економічної дипломатії, логістичної інтеграції, технологічних проєктів та системної гуманітарної роботи. Саме такий формат дозволяє Україні закріпитися в регіоні не як ситуативний учасник політичного діалогу, а як довгостроковий і практично корисний партнер.

Яку роль, на думку експертів, може відігравати Європейський Союз у розвитку співробітництва між Україною та Республікою Казахстан

Відповіді експертів свідчать, що Європейський Союз переважно сприймається не як зовнішній спостерігач, а як повноцінний учасник архітектури українсько-казахстанського співробітництва. Найчастіше йому відводять роль інституційного партнера та інвестора, тоді як функція медіатора присутня, але не є домінуючою.

Передусім ЄС розглядається як інституційна рамка, здатна забезпечити сталість і передбачуваність співпраці. У відповідях наголошується на його ролі у гармонізації стандартів, підтримці діалогу, створенні спільних правил та формуванні умов для довгострокових форматів взаємодії. Це означає, що для багатьох експертів Євросоюз є не просто джерелом підтримки, а механізмом, який надає співпраці структурованого й системного характеру.

Не менш важливою є інвестиційна функція ЄС. Експерти прямо пов'язують його роль із підтримкою інфраструктурних, логістичних та модернізаційних проєктів, а також зі зниженням ризиків через участь європейських фінансових інструментів. Саме через інвестиції, фінансування транспортних коридорів, логістичних систем, освітніх і наукових програм Євросоюз сприймається як один із головних зовнішніх драйверів майбутньої співпраці.

Медіаторська роль також присутня у відповідях, однак радше як допоміжна. У цьому випадку ЄС бачиться як сторона, здатна полегшувати комунікацію, створювати нейтральний простір для діалогу та виступати джерелом легітимності для багатосторонніх ініціатив. Проте навіть там, де згадується медіація, вона, як правило, поєднується з інституційною та фінансовою функціями, а не існує окремо від них.

Таким чином, у сприйнятті експертів Європейський Союз відіграє передусім роль інституційного партнера й інвестора, який може забезпечити правила, ресурси та стабільність для розвитку українсько-казахстанського співробітництва. Саме через цю комбінацію функцій ЄС розглядається як один із ключових чинників перетворення окремих ініціатив на довгострокову й системну взаємодію.

Оцінка стратегічної ролі Республіки Казахстан у світовій політиці та у відносинах з Європою на горизонті 10 років демонструє досить консолідоване бачення експертного середовища: Казахстан сприймається передусім як регіональний лідер із потенціалом поступового виходу на ширший глобальний рівень.

- Домінуюча позиція — 71,4% респондентів — це оцінка Казахстану як регіонального лідера Центральної Азії з наростаючим глобальним впливом. Такий результат свідчить про те, що країна вже сприймається не просто як один із гравців регіону, а як його центр тяжіння — економічний, політичний та частково дипломатичний. Водночас формулювання «зростаючий вплив» вказує на очікування подальшого посилення ролі, а не на досягнення її пікового рівня.
- Другий за значенням варіант — 19% — визначає Казахстан як ключовий транзитний та енергетичний хаб між Європою та Азією. Це підкреслює важливість географічного положення країни, її ролі в енергетичних потоках та логістичних маршрутах, зокрема в контексті альтернативних коридорів між ЄС і Азією.
- Невелика частка респондентів розглядає Казахстан як посередника в міжнародних переговорах та ініціатора діалогу (близько 4,8%). Це свідчить про визнання дипломатичного потенціалу країни, але не як основного елементу її стратегічної ролі.
- Ще 4,8% вважають, що роль Казахстану залишатиметься обмеженою впливом великих держав — таких як Китай, Росія, США та ЄС. Цей погляд відображає певний скепсис щодо повної стратегічної автономії країни в умовах складного геополітичного оточення.

Таким чином, загальна картина є доволі однозначною: у перспективі найближчого десятиліття Казахстан сприймається як ключовий регіональний центр сили в Центральній Азії, який одночасно посилює свою роль у глобальних економічних і логістичних процесах, зберігаючи при цьому баланс між впливами великих гравців.

Оцінюючи кроки, які дозволили б Республіці Казахстан зміцнити свою стратегічну позицію в Європі та світовій політиці у найближчі 10 років, респонденти демонструють доволі цілісне бачення, в основі якого лежить поєднання транзитної ролі, економічної модернізації та багатовекторної зовнішньої політики.

Найбільш виразно у відповідях домінує логіка посилення Казахстану як транзитно-логістичного вузла між Європою та Азією. Експерти регулярно наголошують на необхідності прискореного розвитку Транскаспійського маршруту, модернізації портової, залізничної та авіаційної інфраструктури, усунення вузьких місць у транзиті, спрощення процедур і забезпечення передбачуваних тарифів. У цій оптиці саме логістична зв'язність розглядається як головний інструмент перетворення Казахстану на стратегічно незамінного партнера для Європи.

Другий ключовий блок стосується переходу від сировинної моделі до економіки з вищою доданою вартістю. У відповідях простежується чіткий запит на розвиток внутрішньої переробки, машинобудування, агропереробки, технологічного експорту та участі у стійких виробничих ланцюгах. Йдеться не лише про нарощування експорту ресурсів, а про зміну якості економічної присутності Казахстану на зовнішніх ринках.

Третій важливий напрям — зміцнення інвестиційного клімату та якості інституцій. Респонденти звертають увагу на необхідність захисту інвестицій, прозорого регулювання, стабільної податкової політики, цифровізації митних і державних процедур, а також підвищення загальної передбачуваності правил гри. У сприйнятті експертів саме ці фактори визначають рівень довіри з боку європейських і глобальних партнерів.

Окремий помітний блок відповідей пов'язаний із розвитком технологічного та цифрового потенціалу. Частина респондентів вважає, що Казахстан може суттєво посилити свої позиції, якщо зробить ставку на цифрову інфраструктуру, дата-центри, AI-компетенції, кібербезпеку, cloud-екосистему та цифровізацію логістики й державного управління. Такий підхід розглядається як спосіб перетворити країну не лише на транзитний, а й на технологічний хаб регіону.

Не менш важливим елементом у відповідях є продовження багатовекторної зовнішньої політики та розширення співпраці з Європейським Союзом. Експерти говорять про важливість зміцнення дипломатичних зв'язків, участі у міжнародних економічних і транспортних ініціативах, розвитку партнерства у сферах критичних мінералів, зеленої енергетики, освіти та науки. Для частини респондентів саме здатність Казахстану зберігати баланс між різними центрами сили й водночас поступово поглиблювати зв'язки з Європою є важливою умовою зміцнення його міжнародної ролі.

Водночас у частині відповідей присутні й більш жорсткі політичні оцінки, пов'язані з необхідністю зменшення впливу Росії, перегляду участі в окремих безпекових та інтеграційних форматах, а також проведення глибших внутрішньополітичних реформ. Проте такі підходи не формують домінуючої лінії й радше відображають більш радикальне бачення частини експертного середовища.

Загалом у сприйнятті респондентів стратегічне посилення Казахстану в Європі та світовій політиці пов'язується передусім із розвитком транзитної інфраструктури, диверсифікацією економіки, покращенням інвестиційного середовища, цифровою модернізацією та продовженням прагматичної багатовекторної дипломатії. Саме така комбінація, на думку експертів, здатна перетворити Казахстан на впливового і передбачуваного гравця в ширшому євразійському просторі.